

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

8 De Pœnitentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

etiam is qui super rebus aptis ad faciendam fortilegia, vnam vel plures missas scienter celebrauerit, adhibitis nefariis precibus & verbis superstitiosis, grauius puniendus est, *dist. c. quicumque, vide de hoc Ioannem Bernardum Diaz, in pract. crimin. canon. ca. 39. Paulum Boillandi tracta. de fortileg. q. 14.* Debent & sacerdotes & sibi hoc sacramentum accipere, & aliis gratis præbere, *In concilio Constanti 6. ca. 23. & in c. nullus, l. q. 1.* Quia effectus tanti sacramenti mirabiliter confert Christianis, & viaticum est decedentium & viuentium: ideo placuit etiam consecratum perpetuo in templo seu ecclesia, loco mundo & signato, conseruari, vt egerit illo, vel adorandum seu spiritualiter manducandum offeratur, vel sumendum exhibeatur sacramentaliter, *glo. in cap. sane, de celeb. miss. in c. 1. de custo. Eucharist. lib. 3. Decreta. tit. 42. In concil. Tridenti. sessio. 3. can. 6.*

De extrema vnctione. Cap. 7.

- 1 Extrema vnctio quare ita dicitur.
- 2 Origo vsus eius.
- 3 Materia & forma sacramenti huius.
- 4 Effectus spiritualis & medicina peccatorum.
- 5 Que sunt persona, que inungant, & que inungantur, & quo loco.

EXtrema vnctio dicta est, † que mortuis mox secundum hominum iudicium, datur, ideo extrema: non tamen extrema ratione confessionis, quia & repeti potest conualescentibus ægrotis, & iterum ad mortalem ægitudinem recedentibus. ¶ Vnus sacramenti huius extremæ vnctionis, a tempore D. Iacobi apostoli in ecclesia remansit catholica, *infirmatur*, inquit ille, *D. Iac. c. 5. ca. presbyteros, §. prohibitio, g. distinct. ca. unico, de sacra vnctio. quis in vobis, inducat presbyteros ecclesie, & orent supra eum, ungetes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei sanabit infirmum, & alleluia: eum dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.* Sic Innocentius pp. epistol. ad Decentium episc. c. 8. *Ungetur agroti fideles secundum institutum D. Iacobi oleo ab episcopo consecrato: patientibus denegetur, quia & alia sacramenta denegantur.* Et in synodo Cabillonensi. *cap. 48. secundum Beat. Iacobi apostoli documentum: cui etiam præcepta patrum consonant, infirmi, oleo quod ab episcopis benedicuntur, a presbyteris ungi debent.* Sic enim ait, *infirmatur quis in vobis, &c. D. Iacobi 5.* Et Beda quoque ægrotos inungi oleo consecrato solitus, docet, *Beda. lib. 2. c. 6. in 13. Marc. §. Infirmum: † Carolus Magnus lib. 1. de I. Franc. ca. 156.* vt presbyter in ampulla oleum ferat ad unguendos infirmos. Qui non crederit hanc extremam vnctionem esse sacramentum, anathema sit ex concilio Tridentino. *sessio 4. in canonibus, de sacra. extrema vnct. c. 1. 2. 3.* Materia istius sacramenti, oleum est oliuarum. Forma oratio que exprimit inter unguendum quod fit: vt per istam vnctionem, & piam suam misericordiam indulgeat tibi Deus, quicquid peccasti per visum, per auditum, &c. in aliis sensibus. ¶ Effectus † namque principalis huius sacramenti, spiritualis medicatio: cõtra peccatum inquam veniale, & defectus quibus homo spiritualiter infirmatur & deicitur a perfecta virtute vitæ, gratiæ, vel gloriæ. Non autem contra mortalia peccata, vel contra originale conceditur. Nam ibi potius opus est resurrectione, quam medicina, *vide quæ tradit V. quæritus in Institution. theolog. c. 16. de extre. vnct. vers. 2. 3. 4.* Mouet tamen gratia illa infusa vnctionis, liberum arbitrium ad contritionem, & ex consequentia, ad consequendam peccati mortalis veniam efficacem, diminitque eius penam. ¶ Persona † que inungunt, sunt sacerdotes. *ca. que sunt, de verb. sign. c. illud superfluum 95 distinct. cum clerico, vel sine illo soli, c. quasi, l. ea. 14. de verb. sign. que inunguntur, sunt ægroti, & in partibus sensibilibus, ex quibus origo peccati: inunguntur oculi, pro visus peccato: aures propter auditum: nares ob odoratos propter gustum: manus propter tactum, qui in pulpis digitorum maxime viget: renes vel pectus, propter appetitum: propter motum pedes. Inunguntur porro ægroti morbo naturali, non casuali, nec amentes, Angelus Clauasius in Summa, in verb. vnct. extrema, nu. 4.*

De Pœnitentia. Cap. 8.

Lib. 5. Decret. tit. 38. In Decret. 3. parte de pœnitentia,

Viriiani Notione

- 1 Pœnitentia nomen quid contineat, & quomodo vs. sacramentum definiatur.
- 2 Pœnitentia diuisio in eam, que Dei & que hominis: Item subdiuisio pœnitentie hominis, in veram & falsam: & vera, in publicam & in solemnem & priuatam.
- 3 Pœnitentie materia & res peccata, &c.

- 4 Partes pœnitentie, contritio, confessio, satisfactio, absolutio, &c.
- 5 Contritio quid, & que ad eam pertinent.
- 6 Confessio que, & quibus facienda: item & diuisio in sacramentalem, & non sacramentalem.
- 7 Cui confitendum sit, & quando laico quis possit confiteri.
- 8 Fuisse semper & priuatam auriculari confessionem cum publica, docetur, & num. xv. de publico pœnitentario.
- 9 Rationes confessionis inducuntur.
- 10 Vis & effectus pœnitentie.
- 11 Quatuor que veram confessionem impediunt cauenda, pudor, timor pœnæ, nimia spes, de speratio, & de partibus audientis Exomologesin.
- 12 De Silentio Exomologesin audientium, quod eas non detegant: Et de pœnâ reuelantium confessionis.
- 13 De duplici satisfactioe propitiatoria, seu reconciliatoria & canonica.
- 14 De absoluteione & forma eius, & peccatis reservatis absoluteioni superioris.
- 15 De indulgentia pro gratia.

Pœnitentia † generalis sua appellatione continet id omne: quod contrarium priori sententiæ displicet, siue ea bona, siue mala sit. Sic dicit Cicero in Epistolis, *sua quemque fortuna pœnitiere.* Et Iuuenal. Satyr. 10.

— quid tam dextro pede concipis, vt te Conatus non pœnitent, vtique peractis?

Dehinc dicitur pœnitentiam accipi pro virtute: & definiunt, *V. quærit. in Institut. theo. cap. 16. §. 1. de sac. pœnitent. vt sit habitus electius in voluntate existens, quo quis dolet de peccatis præteritis, cum intentione & proposito remouendi quod inde sequitur, nempe Dei offensam, & reatum pœnæ: quod vt assequatur, remedia a Deo propostia exquirunt. Tertio dicitur pœnitentia, prout est sacramentum nouæ legis, signum sensibile, siue imago sacræ rei, scilicet remissionis peccatorum, per contritionem, confessionem, & satisfactionem sensibilem, ac etiam per absoluteionem causa eius existens, *V. quærit. ubi sup. Oportebat Christum pati, & resurgere tertia die a mortuis, vt ait D. Lucas c. fin. Sic ut & monebat D. Ioannes Baptista, Pœnitentiam agite, quia appropinquauit regnum celorum, D. Matih. c. 3.* Et enim oportuit pœnitentiæ hoc remedium post tam grauiam mortalia, vt acritudinem saporis ad maculas eluendas accedere. Peccatum enim cum consummatum fuerit, generat mortem. *Diui Iacobi cap. 1. nisi autem pœnitentiam egeritis, inquit Dominus, omnes simul peribitis, D. Luca, c. 3.* Fracta enim nauis in mediis fluctibus maris, salutis vna spes in tabulis dissolutis residet, vt naufragiū vitemus. Talis est pœnitentia, quæ postquam naufragium a baptismo purificati delinquendo fecimus, superest, vt cito eam arripentes, submerisionem vitare possimus, *in concilio Tridentino sessio. 4. de pœnitent. cap. secundo, de pœnitent. dist. 1.* Ita vere sacramentū hoc in dicta 4. sessio. de pœnitent. c. 1. concil. Tridentini, nec vllio modo differendum, nisi perire omnino velimus. Atque ideo statim vbi peccauit Adam, Deus eum paradiso eiecit ad agendam pœnitentiam, *Genes. 3.* Nescimus qua hora vr venturus sit, nec qua hora dominus veniet. Mortuus autem sine pœnitentia omnibus certe lacrymis deplorandus, quia omnino mortuus, *D. Ambrosius lib. 2. de pœnitent. c. 11. vt David plorabat vehementius Absalonem, Absalon fili mi, fili mi Absalon 2. Reg. 19.* Sic tempus peccantium & pœnitentiæ exprimitur in Psalmo captiuorum, *Psal. 136. Super flumina Babilonis, ille fleuimus & quicimus, dum recordamur tui Sion, suspendimus organa nostra.* Et additur, *beatus qui tenebit, & allidet paruos suos ad petram, hoc est, qui infirmat & lubricas cogitationes elidit ad Christum.* Fidei confessio hoc etiam in se continet, nempe credere vnum baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, *Cyrillus Hieroso. ca. be. 18. illuminato. Ante pœnitentiam non datur a Deo misericordia peccatoris, can. quia sanctus 50. dist. 1.**

¶ Et vt hæc facilius tradamus, † & distinctionem adhibebo eorum, quæ possent remorari dicentes. Pœnitentia itaque inuenitur in vtroque diuino & humano iure, Dei & hominis: Dei pœnitentia est, *Genes. 6. 1. Reg. 13.* mutatio eorum, que iam fecerat vel statuerat: non quod ideo more nostro Deus pœniteat, vel improbet quod fecit, vt malum: sed quia secundum ea que prænouerat fieri debere, & pro modo occurrentis causæ, ea que iam fecit, tollit aut mutat, *ca. incommutabilis, 22. quest. 4.* Pœnitentia Dei, inquit Tertullianus *lib. 2. aduersus Marcionem, nihil aliud intelligitur, quam simplex conuersio sententiæ prioris, que etiam sine re-*

sine reprehensione eius possit admitti, etiam in homine, &c. *metuor*.
 Græcis. Pœnitentia hominis, est vindicta semper puniens in se
 quod dolet, commisit, *ca. quamvis caute, §. hac auctoritate, de pœni-*
ten. dist. 3. vel perpetrata mala plangere, & plangendo nō per-
 petrare, & quasi pœnam semper sustinere, vel tenere, *c. 2. de pœn-*
dist. 3. Hominis rursum pœnitentiā, alia falsā, alia vera. Falsā pœ-
 nitentiā, cui nunquam indulgentia promittitur: vera, cui nun-
 quam negatur, *c. in tantum, §. si. & ca. inter hæc, in fin. de pœn. dist. 3.*
quæ peccato maculata reddit Deo accepta, ca. purgabit, §. o. dist.
& lapsos fortiores facit, ca. quid est, cum 3. seq. ca. 5. dist. restituit-
que dignitatis officia, c. quia sanctitas, ead. 50. dist. can. quanto, 2.
quæst. 4. Falsam constituunt pœnitentiā, rei alienam, per quam
 contractum est peccatum, non restituere, *c. si res, 14. q. 6. pœnite-*
re, se pœnitentiā egisse, ca. sunt qui, 17. q. 4. si non imponatur
ex auctoritate patrum, secundum qualitatem criminum, c. fal-
sas, de pœnit. dist. 5. Ispresis aliis commissis peccatis, de vno solo
 pœnitentiā agere, *c. fratres, de pœnit. dist. 5. c. scelerator, §. his aucto-*
ritatibus, de pœnit. dist. 3. vide glo. 1. cap. quod quidam; de pœnit.
inter pœnitendum animum non pœnitendi non deponere, ca.
quod quidam, c. 5. de pœn. & remiss. ap. Gregor. Vera pœnitentia
 hominis rursum duplex, aut publica, aut priuata: & publica, aut
 solemnis, aut non solemnis: solemnis publica in capite quadra-
 gesimæ incipit, obseruatis solemnitatibus de quibus in cap. pœni-
 tentes, & ca. in cap. 1. 50. dist. in ex concilio Agathensi excerptis.
 Et hæc tam solemnis est, vt non nisi semel concedatur, nec
 reiteretur, *c. si quis post remissionem, 50. dist. vide & ap. Niceph. lib.*
6. c. 1. nisi esset consuetudo quarundam ecclesiarum iterari, can.
nihil prodest, §. ex persona, de pœnit. dist. 3. Neque illa etiam nisi
 pro maximis criminibus publicis imponebatur, *c. in actionem, de*
pœn. dist. 1. Neque clerico, nisi deposito, propter scandalum,
arg. c. alienum, & c. confirmandum, 50. dist. in c. quæsum, de pœnit.
can. vit. 26. quæst. 6. Qui hanc pœnitentiā peragunt, quandiu
 in ea sunt, non debent communicare, nisi in mortis articulo, *ca.*
si quis, cum 3. seq. 26. q. 6. non secularē militiam, vt pompam
 exercere, *c. contrarium, de pœn. dist. 5. can. fin. 50. dist.* non accula-
 re in curia seculari, *ca. aliud, 1. q. 1. non matrimonio iungi, can. au-*
ditum, 33. q. 2. nec ad sacros ordines promoueri, *c. ex pœniten-*
tibus, 50. dist. in c. 3. q. 5. seq. Publica non solemnis erat pœnitentia,
 quæ fiebat ante fores ecclesiæ, cum face seu theda accensa, & a-
 liis quibusdam solemnitatibus, extra tamen tempus quadrage-
 simæ, imposita publice: quia peccata manifesta, non sunt occul-
 ta correctione purganda, *c. 1. de pœnit. & remissio, ap. Greg. c. si pec-*
cauerit, 2. q. 1. ca. ego Berengarius, de consec. dist. 2. Hæc imponi
 potest a sacerdote, alia solemnis non nisi ab episcopo, *c. pœniten-*
tis, & c. in cap. 50. dist. in c. acciditibus de excess. prelato, ca. fin. 26. q.
6. c. 1. & c. statuimus, de maledict. c. si de his qui propt. sui. occid. Pri-
 uata pœnitentia est, quæ nec solemnis, nec publica est, sed pri-
 uatim imponitur, & fit. ¶ Pœnitentiā ¶ res & materia circa quam
 versatur, sunt peccata seu delicta pœnitentium, secundum quo-
 rum circumstantiā pœna imponenda, *c. 3. de pœn. c. si quis, 15. q. 1.*
c. si 33. q. 5. c. 1. de pœn. dist. 1. adhibita consideratione contritionis
 pœnitentis, & qualitatis, & ætatis delinquentis, *ca. Deus qui ec-*
clesiam, de pœnit. c. tempore, 26. q. 7. c. de pœnit. de consec. dist. 3. c. in
actionem, de pœn. dist. 1. Sic arbitraria, etiam a quibusdam canonib.
 certa quædam particularis sit imposita, & modus, *can. mensuram,*
de pœn. dist. 1. Veluti imposita pœna 15. annorū, fornicanti cum
 filia spirituali: *can. si quis Sacerdos, 30. q. 1. decennii, matricidæ. ca.*
latorem, 33. q. 2. & fornicanti religioso vel moniali: can. deuotam,
27. q. 1. septennis inualori ecclesiæ, ca. de vno, 12. q. 2. & pro ince-
stu, can. si pater, 30. q. 4. pro vxoricidio, c. admonere, 33. q. 2. pro ho-
micidio, adulterio, & pro periurio, can. predicandum, 22. q. 1.
 Quod tamē, & pro diueritate periurii, etiam aliud recipit tem-
 pus, *ca. qui compulsus, cum 3. seq. 22. q. 5.* Est & septennis pro quo-
 4 libet peccato mortali, *ca. hoc ipsum, 33. q. 2.* ¶ Res autem ¶ seu
 materia, ex qua pœnitentia perficitur, contritio, confessio, satis-
 factio, absolutio. Satisfactio, confessione disponitur: ex confes-
 sione, pœnitentia nascitur: ex pœnitentia Dei mitigatio, *Tertull.*
 5 *lib. de pœn.* ¶ Contritio, ¶ cordis est interna afflictio, & peccati
 commissi detestatio cum dolore & pudore: quod primum re-
 quirat Deus per Iohēlem, *Scindite corda vestra, & non uestimenta*
vestra. Isel. c. 2. & in c. porro, §. facilius, & ca. si quis aliquando, can.
quem pœnitet, de pœn. dist. 1. Et Deus cor contritum & humili-
 tum non despicit, *Psal. 50.* Ob hanc contritionem, qui pœni-
 tentiam agit, paratus esse debet ad opprobria perferenda, iniu-
 riasque lubendas, nec commoueri, si quis ei peccati sui crimen

obiciat: Cum enim ipse se accusare debeat, quare alium nō su-
 stinet arguentem? *D. Ambros. rom. 4. in Psal. 37. c. 1. de pœnit. dist.*
2. ca. 1. & c. si Apostolus, de consec. dist. 3. Signa externa contriti-
 onis internæ sunt humiliatio, tristitia, lacrymæ, cinis, cilicium, ie-
 iunia, & similia. Hæc autem facile tolerat, qui considerat graui-
 tatem sceleris, Dei magnitudinē quem offendimus, lapsum quo
 affligimur si ante oculos ponat, a quanta gloria deciderit, de quo
 libro vitæ nomen suum deleatur, se iam proximum tenebris ex-
 terioribus, vbi fletus & stridor dentium sine fine, & cetera quæ
 prosequitur *D. Ambrosius lib. ad virginem lapsam.* Pœnitentia
 huius temporis, dolor medicinalis est: pœnitentia alterius secu-
 li, dolor pœnalis, *D. August. in Psal. 57.* Pars confessionis & quæ
 efficax valde, est in corde contritio: alia in ore confessio, in op-
 ere humilitas, *ca. perfecta pœnitentia, de pœniten. dist. 1. & c. perfecta*
pœnitentia, de pœnit. dist. 3. id exprimi videtur apud *Esdram ca. 9.*
Comenerunt, inquit, in ieiunio, & saccis, & humis super eos. vide hu-
miliationem & contritionem: & separatim est semen filiorum Is-
rael ab omni alienigena, & steterunt, & confitebantur peccata sua, &
parentum suorum. Et dum de baptismo *D. Io. Baptistæ,* quod erat
 pœnitentiæ dictum baptisma, *Actuum 19.* agitur, apud *D. Mat-*
thæum c. 3. Sic scriptum est, *Exibat tunc ad eum omnis Hierosoly-*
ma, & omnis Iudæa, omnisque regio citra Iordanem, & baptizaban-
tur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Quia sola contritio non
 sufficit peccatorum, si confessio contemnitur, *can. voluissent, §.*
ex his, & c. mensuram, §. 1. & 2. seq. de pœn. dist. 1. can. quis aliquan-
do, ead. dist. Dic, inquit Deus, iniquitates tuas, vt iustificeris, Esaiæ
43. Et iustus est accusator sui, Proverb. 18.

¶ Confessio ¶ potest fieri peccatorum, & Deo, & hominibus, 6
 & publice, & priuatim. Verbum confiteri, est fateri aliquid, &
 ideo ad plura extenditur, quæ quis fateri potest. Porro hic con-
 fessio est expressio & detectio per os proprium peccatorū pro-
 priorū, qua morbus latens, sub spe veniæ aperitur. Et expressio,
 non sacramentalis & sacramentalis est confessio: sacramentalis
 pars pœnitentiæ est, actus virtutis pœnitentiæ, quo specialis, di-
 stincta & particularis ac voluntaria peccatorum, quæ memoriæ
 occurrunt, sic manifestatio, cum submissione sacerdoti potesta-
 tem clauium habenti facta, & cū spe veniæ siue ad remissionem
 consequendam, & cum proposito in futurum cauendi, & iniun-
 ctam pœnitentiā implendi, hæc finitionem & explanationem, vi-
 de apud *Vigueriū in Inst. theol. c. 16. de sacra pœn. §. 4. vers. 13.* Con-
 fessio publice coram omnibus fit: & priuatim, sacerdoti. Græci
 tantum volunt Deo faciendam confessionem, hos improbat ec-
 clesia catholica, & Deo & sacerdoti fieri debere docet, *ca. quidā,*
de pœn. dist. 1. vt & D. Iac. c. 1. 5. Confitemini alterutrum, inquit,
peccata vestra. Non tamen negandum est, quin & Deo fieri confes-
 sio possit, sed illa non est sacramentalis: per quā legitima secun-
 dum peccata, imponenda pœnitentia. ¶ In hac ¶ quippe confes-
 sione pœnitentiæ iudicium, *c. omnis viriusque, de pœn. & remiss.*
 7 & iudex peccatorum interuenit, cui sit peccatorum expressio &
 detectio. Index idoneus debet esse, quæ sententia a nō suo dicta,
 non valet, *l. si a non compe. iud. c. l. si de iurisd. omn. iud. in P. l. 2.*
de iud. in P. Debet itaque is esse talis sacerdos, qui absoluerit &
 retinendi peccata potestatem acceperit. Ideo mulier, qui talem
 non accepit, exomologesim audire non potest, *c. noua, de pœn. &*
remiss. Dehinc erit sacerdos, prius seu parochus, *c. omnis vtrius-*
que & ca. quod autem, de pœn. & remiss. can. sacerdos, §. si de pœn. di-
stin. 5. c. 1. & 2. q. 2. c. nullus, de paroch. can. 1. de pœn. dist. 6. vel de e-
 ius licentia electus, *d. can. omnis, & in c. placuit, de pœn. dist. 6.* vel
 ex facultate data ab Episcopo, *c. 2. de pœn. in 6. vel a iure, quo Pre-*
 latus sibi eligere potest inconsulto parochi confessorē ido-
 neum, *c. si, de pœn. ap. Greg.* In casu tamen necessitatis, & morte
 vrgente, si presbyter haberi non possit, & alteri, *c. si presbyter, &*
c. agnouimus, 26. quæst. 6. etiam laico confiteri licet, & socio, *ca.*
qui vult confiteri, de pœn. dist. 6. can. quem pœnitet, de pœn. dist. 1. vbi
adducitur ratio. ¶ Neque vt opinor, ¶ nisi malitiose quisquam du-
 8 *bitauit hanc confitendi sacerdoti normam, in ecclesia Catholi-*
 ca obtinuisse quoque cum confessione publica, si antiquorum
 perlegerit scripta & sine affectu animi iudicet: nam de ea memi-
 nit *Clemens ex D. Petri doctrina, Dionysius Areopagita epist. ad*
*Demophylū, Origenes in Psal. 37. & primo libro *πρὸς ἀποστόλους,**
Cyprianus sermo 5. de lapsis, Nicephorus Carthophilax ad Nice-
phorum monachum, Basiliius in regula monachor. c. 21. se siso. 4.
 concilii Tridentini per totum caput de sacramento pœnitentiæ.
 ¶ Et certe ¶ tam induci valde hominum interfuit ad salutem, 9
 Superbiam quippe hominis conterit modus hic confitendi ho-

minibus impositus a Deo, vt qui non erubuit Deum offendere, cogatur homini pari suum delictum profiteri: vtque peccator ad veniam recurrens ministerio hominis & absolutionem consecutus, securus discedat: alioquin propemodum desperatione perendus, dum sibi non potest de venia securitatem suadere, vt Cain qui de indulgentia desperauit, Genes. 4. vt & alii nimia securitate bonitatis Dei, etiam pernitiose errarent, & sine conscientia viverent. Et postremo conueniens a sacerdotibus adhibetur remedium pro modo delictorum & circumstantiarum, neque solui soluenda, vel retineri retinenda possent, sine expressione illa. *Expresio delictorum quoque est sui accusatio. Psalm. 31. abi, dixi confitebor aduersum me, &c. coram sacerdote sponte facta, humilis, cap. in iustum, 11. quest. 3. cū circumstantiis peccatorum ca. 1. de pen. dist. 1. sine diuisione (nempe ne quis vni sacerdoti partem vnam peccatorum, aliam alii confiteatur, hoc enim improbat, can. 1. de pen. dist. 1. ca. cautus sit, §. 1. de pen. ent. dist. 5.) integra, vide Archidiaconum in ca. quis aliquando, de pen. dist. 1.*

¶ Putant aliqui auricularem confessionem, & secretam a tempore Neclarii fuisse inductam, quod ille penitentiarios publice institutos in ecclesia sustulerit. Quod certe falsissimum est: nam tunc erant & confessiones priuatae, & si penitentiarii publici sublatis sint ab eo: quod vt planum fiat, verba ipsa de ea re Nicephori & aliorum subiiciam. *A tempore Apostolorum, inquit Nicephorus Calixtus, lib. 12. Historia ecclesiastica, cap. 28. consuetudo erat in omni ecclesia constituta presbyterum, vel id curabat Episcopus, qui ea dignitate erat, vt diceretur penitentiarius: si quidem seorsum quemque de peccato audiebat, priusquam ad communionem admittiretur. Graue namque visum fuit Episcopo, qui proxime post Christum fuerit, in media plebe, veluti in theatro, noxam confiteri. Quod tamen abrogauit Neclarius tempore suo. Quo tempore quidam penitentiarius presbyter in Constantinopolitana ecclesia, mulieri adulterae penitentiam facere iussit, vt orationi & ieiunio vacaret. Quod ubi fecit, postea a Diacono qui cum ea concubuerat, se confutratum esse indicauit. Quod factum ubi postea plebs cognouit, indignos se abus id cum tanta ecclesia contumelia commissum tulit, maxima etiam calumnia ex ea re & criminatio aduersus sacerdotum ordinem increbuit: & Neclarius ob id Diacono dignitatem abrogauit, & deinceps populo ad huc in clericos indignato, Neclarius ne postea in ecclesia presbyter penitentiarius esset, suadentibus illis sancit, & vni cuique permittitur pro conscientia & fiducia sua communicare, & de immaculatis mysteriis participare, sic enim fore vt ecclesia a contumelia libera esset & innocens: Et ab eo tempore ecclesia in tali statu permansit Constantinopolitana. Ego vero, inquit Nicephorus, ea re ecclesiam profusa & veneranda grauitate excidisse, & ad arbitrarium inconsideratumque atque negligentem morem prolapsam esse paulatim ab accuratore disciplina, & desistere ea posse puto, aequum certe, atque credibile est minus antea peccatorum fuisse, tum propter eorum, qui confiterentur vni eundem, tum propter iudicium ad hoc constitutorum diligentem inquisitionem. Quamquam nunc quoque, ut fors tulerit, & quando cuique ubi fuerit, fiat. Addit dehinc Nicephorus publicum illum penitentiarium inductum, propter Nouatum porissimum, vt is non quereretur satisfactio: ne nulla accepta penitentia, lapsos recipi in ecclesiae communionem. Atque adhuc Romae sancte illum penitentiarium durare, & in Ecclesiis occidentalibus, his verbis. Episcopi Nouati resistentes dogmati, ecclesiasticum canonem secuti, in ecclesia qualibet presbyterum penitentiarium constituerunt: vt ab hoc qui post baptismum peccarent, crimina sua confiterentur, absolutionem eorum obtinerent. Canon iste in aliis quoque factus est seruatus, in ecclesiis vero occidentalibus ad huc vsque diu obtinet, atque in Romana maxime, ubi quoque certus est penitentium locus, sicut illi perinde atque iudicio clamant essent vultu demisso admodum largienter: re autem diuina peracta illi quidem ea sacra non participant, quae illi percipere solent, qui sacra sunt operati: cum euulsi autem, cum lacrimis multo se ad pedes eius, qui rem diuinam fecit, precipitant, directus deinde, qui tunc ministerium eius sortitus est, ad eos accurrit, atque tandem collatrymans se humi stermit, sum reliqua ecclesia multitudo circummissens, & ipsa flens atque lamentans, lacrymis repletur. Postea primus exsurgit seu presbyter, seu episcopus, & illos ita iacentes suscipere iubet, & per orationem eam qua penitentibus conuenit precatur, ubi & audiant, & dixit qua opus est, eos omittit: atque illi pro se quisque segregati a loco, pro eo atque eis iniunctum est, se macerare vel ieiunare, vel vigilare, frequentibus precibus, respicientia, vel illam & delictorum abstinentia, vel aliis etiam modis, constitutum sibi ab episcopo delictum per-*

soluit, a crimine absoluitur, & simul cum aliis in ecclesia eodem iure & communionem eadem conuenit frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc vsque tempus Romani episcopi habere, de magno penitentiario Romano, quaedam etiam tradidimus, dum de diuersitate personarum ecclesiastica, ratione iurisdictionis agimus, qui ab eis inde ad ecclesias omnes alias peruenit, praeterquam ad Nouatianos, qui penitentiam etiam prorsus non receperunt. Haec Nicephorus, quae fere eadem reperies apud Sozomenum lib. 9. Histor. v. part. c. 36. Porro publicam illam penitentiam recte obtulerunt in sceleribus cognitis grauioribus, quibus offendebar respública Christiana, laudandum esse nemo dubitat. Et Paulus Timotheum, vt eam imponat monet, 1. ad Timoth. cap. 5. can. sed illud, §. 5. distinct. Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant, & ita vel penitentiam agere debent, vel extra ecclesiam debent eici, D. Matthaei capit. 18. can. distinct. 13. q. 4. Memorabile illud de ea exemplum D. Ambrosii. Cum enim Thellalonicensis vrbs furens populus quosdam comitantes principis Theodosii occidisset, & ita percitus Theodosius sex millia hominum obtinuit occidi iussisset inaudita caussa, & sine delectu, & in ecclesiam more solito postea precaturus iret, D. Ambrosius ab ingressu eum ecclesiae repulit, atquam sanguinarium, nec per octo vel amplius menses eo accedere permisit, quin prius criminis penitentiam ageret, & sanctionem edidisset, de non puniendis itatim quos ipse iussisset occidi, & nisi post triginta dies, per quos custodia traderentur, Niceph. Calixt. lib. 12. c. 40. Theodoret. lib. 9. Histor. v. part. c. 30. D. Ambrosii lib. 5. epist. epist. 28. Constitutio existat in l. si vindicari, 20. C. de pen. c. si quando, de rescr. ¶ Vis est maxima penitentia, quae & respicere nolentes cogat, & vt Hermas lib. 2. pastoris mandato, seu c. 4. D. Pauli discipulus dicebat, Penitentia sensus est magnus, & magna sapientia: quoniam qui penitentiam agit, sensum magnum adipiscitur: sensu enim se peccasse & fecisse nequit in conspectu domini, & recordatur intellectum, quod deliquit & penitentiam agit, & amplius non operatur nequit, sed bene, & humiliat animam suam, & torquet eam, qui peccauit. Sic clamat Dauid Psalm. 119. cognoscens peccati sui pondus, Bonum mihi domini, quia me humiliasti, vt cantem iustificationes tuas. Nec pudet tunc fateri, quod tacitum vitam adimeret. Dixi, inquit idem, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remissi impietatem peccati mei, Psalm. 32. Per penitentiam apparet malefactum, remissis perturbacionibus: ante enim improbus nec secum consentire potest: necesse enim est tum propter naturam rationalem videre malum quodammodo verum, tum propter imaginationem perturbatam, plurimum ignorare secumque dissidere, vt ait Proclus in commentar. in Alcibiadem primum Platonis. Quare Aristoteles lib. 7. Ethico. c. 7. intemperantem necessario non penitentem, proinde esse incurabilem. Quia, inquit, qui non penitet, incurabilis est. Cyrillus Hierosolymis. catech. 1. illum. Confitere, inquit, quae perpetrasti, sine opere, sine verbo, sine motu sine interitu. Scribitur & in Thalmut Iudaeorum, in codice Sabas, ca. vnam ad lit. b. Si quis neglecta confessione mortem obierit, iustititer culpa stabit obnoxius. Et ideo cautum inter praecipua Iudaeorum affirmatiua, in Mizor Gnase praecipio 16. נחמה ערמה תהי תשובה, id est, de peccato peccans conuertetur ad Dominum, & confitebitur: quia scriptum est. Num. cap. 5. vir autem mulier, quae fecerint peccatum de omnibus peccatis hominis, &c. & confitebitur peccata quae fecerunt. Sunt autem quatuor, quae veram confessionem impediunt, quae cauenda sunt: pudor, qui saepe os loquentium obstruit, ne peccata vni declarentur, cum tamen non erubuerint committendo: timor dehinc panis, ne grauis imponatur: tertio, nimia spes, quarto desperatio. Et proinde oportet cum ad quem exomologem delinquens deserit sagacem, prouidum, & discretum esse, non nimium acerbum, nec vltimum remissum. Et in primis ad exemplum optimi medici, & domini nostri Iesu Christi confitentes excipere debet, cap. penitentia, 26. quest. 7. Memor quod D. Dionysius Areopagita grauer obiurgauerit Demophilum, quod penitentem ad se confugientem, vt peccatorum indignum venia receisset. Dionysius Areopag. ad Demophil. Etenim non poterit esse inefficax penitentia tandem respicientibus vere, etsi in dilacione culpa sit, & dubium, can. si quis positus, de penitent. dist. 3. Neque vquam Deus spernit penitentiam etiam summorum malorum, quantum vis modicam vel exiguo tempore factam ca. talis, §. ecce, de pen. dist. 3. etiam relapsorum & iterata, c. quoniam, §. hac auctoritate, &c. sept. c. de pen. dist. 3. c. in tantum, §. sine eod. Nemo in summa desperandus est, quadiu hoc in corpore constitutus est. nemo desperandus, de pen.

de pen. dist. 7. Quia in ultimo etiã momento vite potest esse utilis ad salutem, vt ex latronis exemplo liquet, ca. si presbyter, & c. seq. 26. q. 6. can. qui recedunt. cum 3. seq. & c. eod. Ideo in extremis vite diebus vel momentis nemini deneganda est, can. si quis de corpore 26. q. 6. Et ne homines desperent, aliquando mitiganda est, de his, & c. alligant 26. q. 7. Nec seuerior minister Deo ipso, qui potestatem concessit, esse debet. Deus autem omnes ad pœnitentiam exspectat, can. diaconi sum. 93. dist. & semper spatium pœnitendi dedit, antequam ultionem suam exercuerit, vt Adamo, Genes. 3. & ante diluuium mundo 120. annorum, Genes. 6. Niniuitis 40. dierum, Ionæ. 3. Nabuchodonosori 7. annorum, Daniel. 4. can. Nabuchodonosor 13. q. 4. Temporis angustia, inquit D. Chryl. stomus, misericordia Dei non impeditur. Quomodo, inquit, & qualiter vlcibus plenus sum, vulnibus refertus, mille criminum obnoxius, non possum in nouissimo die pœnitere? Potes & valde potes charissime, in exitu tuo cogita Deum, in testamento relinque pauperibus, tu illuc vadis, & opera tua manent, D. Chryl. hom. 2. in Pla. 50. Hic in hoc mundo pœnitentiæ & confessionis peccatorum ad salutem locus: exceditibus autem hunc confessionis peccatorum quidem, Sapient. 5. sed non ad salutem, vt ait Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Non est itaque tempus quod indulgunt a Deo peccatoribus expandi, per denegationem frustrandum. In hoc errant Nouatiani hæretici, qui dum sibi nimium iusti videbantur, pœnitentiam & absolutionem quibusdam denegabant peccatis, quos refellit D. Ambrosius fufissime lib. 1. de pen. c. 12. & 3.

13. & 7. 8. Sed & hic obseruandum sacerdotibus, qui ex omni leges audiunt, & qui imponunt pœnitentiam, secretos & fideles confitentibus esse debere, non alia ratione, quam patres filii. Et proinde summo opere caueant, ne prodant commissa, non propinquis, non extraneis, non pro aliquo scandalo: scituri quod si non fecerint, deponendi sint, & omnibus diebus vite suæ peregrinari debeant, in ca. sacerdos, de pœnit. dist. 6. secundum ius antiquum: vel vt nunc statutum, deponendi a sacerdotali officio, & intra arctum monasterium concludendi, ad agendam perpetuam pœnitentiam, cap. omnis vtriusque, si. de pœnit. & remiss. Ne etiam censuris ecclesiasticis latis inscientibus & non declarantes teneantur reuelare, cap. si sacerdos, de officio d. c. significasti, de adul. idque duplici ratione: primum, quia proditorie secreto sibi commissa detegerent: vt ait Horatius,

Fingere qui non facta potest, commissa tacere
Quis nequit, hic niger est: hunc tu, Romane, cauet.

Et secretum celari debet, cano. de forma, 22. q. 5. Secundo, quia fiant confessio non tanquam homines, sed tanquam Deus: tertio, quia secreto accipiens & denuntians, non posset probare presbyter, ideo detegere non debet, can. placuit 6. q. 2. c. si peccauerit 2. q. 1. nec sciens dici potest, c. presbyter 16. q. 5. ¶ Satisfactio 14. porro ¶ pœnitentium duplex, vna est propitiatoria, & reconciliatoria, quæ & culpa deletur, & pœna auferitur æterna: hæc sola, est Deus, qui seipsum pro nobis dedit, vt nos ab omni iniustitia liberaret, factus reconciliatio pro peccatis nostris & totius mundi, D. Paul. ad Titum c. 2. Vnde nobis de peccato victoria contingit, D. Ioan. epi. c. cap. 2. & 1. ad Corint. 15. Alia est satisfactio canonica, seu disciplinaria, quæ ab administratoribus animarum, & qui Christi nomine sacramenta eius administrant, imponitur, quæ debet in obedientia a Christianis impleri: quia euellit infirmitates, quæ post peccatum in carne sunt, vt virtute sanguinis, & merito passionis Christi, minuat pœnam temporalem peccatis nostris debitam, vt quæ satisfaciendo matri ecclesiæ publicis criminibus læsæ, petamus pœnam a Deo remitti. Hanc satisfactionem canonicam pœnitentiam dicere solemus, quæ Dei licentia imponitur, & auctoritate, delegatione, retentione, vel solutione peccatorum, D. Mathei c. 16. & D. Ioan. c. 20. Fitque satisfactio hæc vt plerunque per contritiã, quibus admissum est peccatum: vt sicut exhibimus membra nostra seruire iniquitati per iniquitatem, ita exhibeamus seruire iustitiã in sanctificationem, D. Paul. ad Roma. 6. aliena rapuisse, restituere incipe propria, D. Mat. c. 3. fornicatus es etiam, a legitima coniunctione aliquantum abstine, & c. nec sufficit vulnerato spicula de corpore euellere, nisi & remedia applicentur vulneribus. Nec constat semper cum peccati remissione remitti pœnam ex peccato debitam, vt 2. Reg. c. 12. & 24. & ex. 32. & Num. 14. Pœnas tamen has D. Paulus testatur remitti satisfactioe 1. ad Cor. 11. dum ait, Deo iudicatur, a domino corrigimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Plura hæc de re vide in libr. qui dicitur adigma dicitur ecclesie Colonienfis, c. 48 Satisfactio itaque secundum quantitatem delicti imponi debet, cap.

fraternitas 12. q. 2. can. fallus, de pen. dist. 5. peccator autem tunc satisficit, dum pœnam iudicio ecclesiæ impositam exsequitur factis, c. facilius, de pœnit. dist. 3. Dicitur & satisfactio pœnitentiæ, peccatorum causis excidere, & earum suggestionibus aditum præcludere, & illud, Vade, & amplius noli peccare, cap. quamuis caute, s. hac auctoritate, de pœnit. dist. 3. Estque satisfactio, aut publica, quæ publice fit pro peccato publico, ca. canonica 11. q. final. aut priuata. Ad satisfactionem quoque pertinet, damna, quæ quis intulit, refarcire & ablata restituere iuxta proprias facultates can. porro, & cano. parochianos de senten. excommunicat. ¶ Absolutio, ¶ peracta satisfactioe, clem. dudum de sepul. & reconciliatio ecclesiæ fit delinquentis, can. qui egerit, & sequi de pœnit. dist. 17. Est et forma sacramenti pœnitentiæ hæc, Ego te absoluo a peccatis tuis potestate data, D. Mathei ca. 16. D. Ioan. euang. c. 20. in nomine patris, & filii, & spiritus sancti: ex determinatione cõciliij Florentini sub Eugenio 4. Papa. Pramittitur tamen oratio, misereatur tui, & c. Sed illa non est de substantiali forma. Additur & manus impositio, quæ formula antiquissima est, cuius ministerio spiritus sanctus operatur, Niceph. Calix. lib. 6. c. 1. dum de lapsis restituitis agit. Hanc potestatem non omnis sacerdos de omnibus peccatis, sed in casibus sibi commissis, nec aliis per canones referuatis: nam quædam excommunicationes ad forum pœnitentiæ pertinent, c. 1. 20. dist. c. bene, de pœnit. & remiss. quædam ad iudiciale, & ad episcopum, vt iniectio manuum in personas ecclesiasticas, c. quanto, de consuetud. ca. canonica, de senten. excommunicat. & transgressio statutorum synodaliũ, & familia, c. mulieres, de senten. excommunicat. Sic constituemus in vniuersum regulã, pœnitentem absolui posse ab eo, qui habet potestatem absolueudi: Ceterum quæ sunt peccata, quæ referuntur ad solutionem summi pontificis, quæ episcopo, quæ sacerdoti simplici, in vniũ colligit Angelus Clauusius in verbo Excommunicatio 5. 6. 7. vbi fuse videbis, si egeas. Liber eius enim facile occurret, vt non opus sit, quæ dixit, huc transcribere. Deus porro peccatori conuertenti ad se indulgentiam præbet, hoc idem, de pen. dist. 1. per pœnitentiam maxime, c. si quis omnem, 1. q. 7. Et quia bonus est dominus, & viscera non claudit pœnitenti, d. cap. si quis omnem. & perse & per eos quibus commisit in terris potestatem, plenius indulget aliquando, vt & clementia principis, qui in hoc seculo imperat, pœnam & præcedentem culpam abolet, remittit, & indulget, tot. tit. de abolition. & de gener. abolition. & notant alibi latius inter. ¶ De indulgentiis ¶ itaque pauca agamus, quæ solent 16. extraordinarie concedi, prout indulgentia remissionem pœnæ notat, vt in cap. fin. 2. quæst. 3. & gratia concessionem, cap. fin. vt lit. pendens. cap. dudum, de priuileg. ommissis aliis indulgentiæ significationibus, quas tradit gloss. in cap. indulgentia, de pœnitent. & remiss. in 6.

De Indulgentiis. Cap. 9.

- 1 Indulgentia quid.
- 2 Vnde indulgentia, & pro quibus causis.
- 3 De Iudæo Iudaico & Christiano.
- 4 Materia, & res, ob quas conceduntur indulgentia.
- 5 De forma earum.
- 6 Quis concedere possit indulgentias, & quibus concedantur.

Concedit ¶ aliquando qui habet solus potestatem a maioribus delictis abolendi eandem, aliis non habentibus, & pœnitentias moderatur, ecclesiastica quadam liberalitate vtens, vnde indulgentiæ dictæ sunt. Sicut in persona Domini nostri Iesu Christi Esaias 41. dicit, Spiritus domini super me, eo quod vixerit me, ad annuntiandum mansuetis misit me, vt morderer contritos corde, & prædicarẽ captiuis indulgentiã, clausis apertionẽ, D. Luc. 4. Aperit ecclesia tunc thesaurum illius admirandæ passionis dominicæ certis personis, & ob certas causas, cap. quod autem, de pœnit. & remiss. apud Gregor. c. excommunicamus. s. hæretici. extr. de hæret. cap. ad liberandam terram sanctam, de Iudæis, item & ob merita piorum hominum, quæ vocant opera supererogationis theologi. Et Episcopi etiam indulgentias ad annum vsque in dedicatione ecclesiarum, & in anniuersario eius 40. dies licite dant, non tamen vltra, c. cum ex eo, de pœnit. & remiss. Donant autem prelati delinquentibus peccata in persona Christi: sicut & D. Paulus, dum ait 2. ad Cor. 2. (qui autem aliquid donasti, & ego: Nunc ego etiam donauit, si quid propter vos donauit, in persona Christi donauit, ¶ Sufficiet ¶ certe p. infinitis peccatis & totius mundi, & plurimorum, si plures essent, passus est dominus nosse Iesus Chri-